

Læge-Oksetunge, *Anchusa officinalis*

Meget stivhåret 30–60 cm høj plante med lancetformede til aflange blade og i juni–juli tætte svikler af rød-, siden dybt blåviolet blomster. Temmelig alm. på varme og kalkholdige jorder, særlig i det østlige Danmark.

Indslæbt som ukrudt før 1600-t, måske først ved Hindsholm og Ålborg; spredningen er formentlig mere sket med samfærdselsmidler (langs veje, jernbaner, omkring havne) end gennem agerbruget (1). Værtplante for brunrust.

Oksetunge o. 1300ff (oxæ tungæ) efter bladenes form og behåring, *nødetunge* o. 1450–begyndelsen 1500-t, nød = kreatur.

Tordenskræppe o. 1250–begyndelsen af 1800-t, oftere om burre og (især) hestehov (s. 266). *Bugløse* o. 1800 af det førlinnéiske slægtsnavn Buglossa; *kotunge* 1820, *koblomst* MSjælland; *blå soldater*, *svenskere* og *svenske husarer* N, V og MSjælland o. 1870ff, iflg. traditionen kom frøene til landet med de svenske tropper 1658–59 (2), sml. slangehoved s. 91, *husarblomst* eller *tysk husar* Bregninge VSjælland, *tyskere* N og MSjælland. Nedsættende navne: *molbo* NVJylland (Håsum), *hundeuert* ØSjælland, *hundebloomst* MSjælland, *hundepis*, *-gejl* og *kattepis* SSjælland, de fem sidste navne måske oprindelig til hanekro (Galeopsis) o.a. læbeblomster med ram lugt; *skurvrumpe* NSjælland, *skruburt* Røsnæs (1919), *snogebloomst* ØMøn. – *Sugeurt* og *sukkernælde* Anholt, *søduert* Horns herred, *sødbloomst* Gilleleje og *blåsøde* Særslev VSjælland skyldes, at børn suger nektar af afrevne blomsters kronrør, og de trædes på snor: *perlekransblomst* Lundtofte NSjælland (3).

LITTERATUR: (1) 443 165–67; (2) 228e 3,671; 466b 46; (3) 689 1,77–79 og 3,819 jf. 854 22,1960,20.

LÆGEMIDLER

Harpestræng-afskrifter o. 1300 (1): hede og tørre patienter skal indtage planten med vin; den hjælper for hjertesmerter, der skyldes koldt og tørt blod, drikken trækker alt skadeligt fra lungerne; saften blandet med vand hjælper for lårværk; vinafkog skærper hukommelsen; strøet i gildeshus vækker planten glæde blandt gæsterne. Den pulveriserede rodbark strøs på sår (begyndelsen af 1400-t; 2).

Christiern Pedersen 1533: saften af den kogte

Læge-oksetunge. (ES).

Læge-oksetunge anvendes af ammende kvinder for at fremme diegvingen. Joachim Skovgaards maleri af kunstnerens hustru og børn, 1890.

plante hældes på mad eller drikkes med vin, hvis »hjertet er bespændt af blod eller af hede« (25a). Oksetungevand drikkes og tænderne skylles dermed for dårlig ånde (13b).

Henrik Smid 1546ff (3): »tages til alle lægedomme, som skal styrke hjertet«, man anvender

det destillerede vand af urten og blomsterne syltet med sukker for hjertesvækkelse og »forgiftig pestilense«. Rødder og frø koges særskilt eller sammen i vin til drik, der hindrer gift i at nå til hjertet; vand og syltetøj »afvender melankolske menneskers sorg og bedrøvelse, gør dem glade

og renser blodet«. Vin drukket med de pulveriserede frø »giver kvinderne deres tabte mælk igen«. Er man bidt af hugorm eller andet giftigt dyr, skal drikkes oksetungevand, såret bades dermed og pålægges bladene. Linned vædet med destilleret vand af blomsterne tjener til omslag på betændte øjne, alle dele af planten, knust og kogt i vin til omslag på smertende lænder.

Simon Paulli 1648, 31: på apotekerne bliver hvert år destilleret vand af blade og stængler og tilberedt et farmaceutisk syltetøj »nyttigt når hjertet slår for hårdt, når nogen er melankolsk såvel som i grasserende pesttid«; de tørre blomster blandes i drik til melankolikere.

Valleudtræk af blomsterne indgår i middel for vattersot (1674; 4). Hævet tandkød skylles med vandafkog (5). Saften blev forhen anbefalet som kølende lægemiddel (o. 1800; 6).

Rod, blade og blomster anføres i farmakopeen 1772; blomsterne var bestanddel af Hans Christensen Bartskaers aqua vitæ (1596; 7).

Roden indgår i råd for hestens fibel; blandet med hundeeskrementer lægges den på kvæstelser efter fjernet galde (1700-t; 8), med salt til får mod snive, med malurt og salt mod dets skab (9).

Et husdyr, som er forhekset eller bidt af giftigt dyr, skal æde stilke af »buglosa eller tungeurt« (10).

LITTERATUR: (1) 343 76,152 jf. 254; (2) 15 79 jf. 81; (3) 841 1577,50,117; (4) 49d 3,126 sml. 412 73f; (5) 665 g 9; (6) 739 2,1800,39; 398 1806,176; (7) 747 128f; (8) 83 43,91; (9) 83 280,290; (10) 1008 4,1916, 329 (o.1820); 328f 2,104.

ANDEN ANVENDELSE

De unge blade kan om foråret spises til kål; blomstersaften kogt med alun farver grønt, af roden fås et rødt farvestof til spiritus i termometre; gnides hænderne med den pulveriserede rod og top i udtræk af rude, kan man let fange fisk (o. 1800; 1). Kvægfoder indeholdende oksetunge kan give mælken en blå farve (1801, 1839; 2).

Børn træder blomsterne på snor til »perlekranse«, armbånd etc. (3) og suger nektar af kronrøret – »de har lagt mærke til, at humlebieerne kun suger af de blå, ikke af de røde blomster, og gør derfor det samme« (4); sml. navne s. 78.

LITTERATUR: (1) 576 4,1799,404; 739 2,1800,39; 398 1806,176; 670 (tillæg) 1,1801,39; (2) 83 188; (3) 854 22,1960,15; (4) 455 16/1 1949.

Forglemmigej. (EH).

Forglemmigej, *Myosotis*

De to smukkeste og mest påagtede af vor floras otte arter er ENG-FORGLEMMIGEJ, *Myosotis palustris* og SKOV-FORGLEMMIGEJ, *Myosotis silvatica*, som bliver 15–40 cm høje og har store (7–9 mm brede) smukt lyseblå, i midten gullige blomster. Dyrkes også som prydplanter. MARK-FORGLEMMIGEJ, *Myosotis arvensis*, har meget mindre, blå blomster.

NAVN OG SYMBOLIK; PROSA OG POESI

Forglemmigej 1688ff (forglem mig icke) er et oversættelselån fra tysk, hvor navnet kendes o. 1560ff, før den tid gjaldt det især Tveskægget Ærenpris, se nedenfor og s. 55. Blåt er troskabens symbolske farve, blomsten udtrykker i blomstersproget mellem elskende et håb eller forlangende om ikke at blive glemt. Efter 1800 mange former: *glemmigikke* 1808, 1814, *glemmigej* 1815ff; Mors, Fyn, Bornholm – etc. (1) og ligesom *kærminde* overført til andre planter med lignende blå blomster, se s. 55.